

ELŐSZÓ

Ez a könyv egy szerény olvasmányaként indult a Gomboson 1944. november 4-én lezajlott elhurcolásokról és az elhurcoltak likvidálásáról. Eredetileg csak a családjunk tragédiájáról kívántam írni, mert akkor még csak az édesapám hiánya miatti mély, szomorú érzések vezéreltek, írás közben azonban előbukkantak újabbnál újabb körülmények, újabb adatok kerültek elő, olyan események, melyeket nem hagyhattam ki. Erkölcsi feladattá vált számomra a történetek leírása, családjunk mártírjai és a többi áldozat iránti tiszteletből.

Miután édesanyám átadta nekem édesapám naplóját, megértettem, hogy mindez történelmi jelentőséggel bír, és nem szabad elhallgatni. Átadott még más dokumentumokat is: leveleket, kérelmeket, végzéseket, melyek mind-mind kutatóink nemes célját szolgálhatják. Ezekből is sokat beiktattam a könyvbe. A szöveget többször is át kellett írni, míg elnyerte végső formáját. Ehhez tovább kellett kutatni, belemélyedni az eseményekbe, meg kellett ismerkednem az akkori helyzettel. Tettem ezt abból a feltételezésből kiindulva, hogy az olvasót mindez majd jobban érdekli, mintha csak a családjunk történetével foglalkoznék. Amikor már azt hittem, hogy befejeztem a kéziratot, újabb adatok bukkantak elő. Találkoztam nyilatkozni kívánó, felbátorodott emberekkel, s persze részemről csak ekkor kezdődött el az igazi kutatás. Már nem volt visszakozás számomra, ezt végig kellett csinálni. A gombosi történeteket így sikerült továbbiakkal kibővíteni. Akadt olyan is, aki még most sem kívánta elbeszélni családjának történetét – így sajnos kimaradt a könyvből. A 2011 során szerzett nyilatkozatokat, fotókat a szintén likvidált Kovács János unokája, Kovács Emil gyűjtötte össze, igen nagy érdeklődést mutatva a történetek és maga a készülő könyv iránt is. E helyen köszönöm meg lelkes munkáját. 1990 óta néhányan már megírták a saját helységükben lezajlott tragédiákat, Gombos történetének megírása nekem jutott. Remélem nem csak a személyesen érintetteknek és a gombosiaknak jelent sokat e könyv, hanem az 1944-45 telén történtek teljes feltárással foglalkozóknak is hasznos olvasmány lesz.

Az 1948. évi népszámlálás szerint Gombosnak összesen 2906 lakója volt. Ebből 2367 (81,5%) vallotta magát magyarnak. A vészterhes napokban körülbelül 20 férfi tűnt el közülük, mintha füstté váltak volna. A pontos számot még most sem tudni. A faluban dermedt csend honolt – a nép suttogott, hangosan senki sem mert beszélni arról, amit esetleg látott-hallott. Hogy miért érdekeltek és érdekelnek engem és másokat még most is a zombori

Kronich-palotában történtek? Azért, mert a családom évtizedekig meg volt győződve arról, hogy hónapokon át ott gyötörték az áldozatokat. Képzeletünkben láttuk, ma is látjuk szenvedésüket. Aggódtunk értük, nem értettük, meddig és hogyan bírják. Ez azért történt, mert a palotában takarító asszonyok mindenféle szörnyűségeket meséltek, állítva, hogy ott gombosiak is vannak. Nem tudtuk, hogy a mieink is köztük vannak-e és együtt szenvednek a sok bezárt német és magyar fogollyal, és ez volt a legnagyobb lelki kín számunkra. Idővel megtudtuk, hogy az elbeszéléseknek volt alapjuk, de a valóságot a gombosiakról biztonsággal a mai napig sem tudjuk. Zombort és környékét a partizánok és a Vörös Hadsereg harc nélkül foglalták el. Mivel a város melletti hadi reptér is aránylag épségben került a kezükre, ott alakították ki a bácskai politikai üldözés két központját. Két börtönt és egy lágert rendeztek be a városban. A Kronich-palotában volt az OZNA (Népvédelmi Osztály) központi börtöne, a megyeházán pedig a katonai igazgatás börtöne. Mindkét helyen valamiféle bíróság is működött, illetve valamiféle testület rendelkezett az emberek sorsa felett. A Bajai úton a barakkokban volt az úgynevezett munkatábor. Nem tudni, melyikben lehettek az elhurcolt gombosiak. A Kronich-palotáról dr. Tatár Magdolna történész írt egy fejezetet ebbe a könyvbe, a Magyar Országos Levéltárban és németországi levéltárakban (München, Sindelfingen) végzett kutatásai alapján. Ezúton is hálásan megköszönöm neki. Értékes részleteknek tartom a táborokban történtek leírását, tekintettel arra, hogy a magyarság és a svábok balsorsa ezúttal sok ponton érintkezett, így erről is szólok. A Zomborban likvidáltak számához képest igen gyér az ottani kutatás. Csupán F. Cirkl Zsuzsa és Fekete J. József munkáiról van tudomásom. Könyvem legfontosabb fejezetének édesapám naplóját tartom, amelyben korabeli napi igaz történelmi események vannak leírva 1944. október elejétől az elhurcolása napjáig, vagyis november 4-éig. A napló szövege már megjelent a Magyar Szó Kilátó című mellékletében 2009. szeptember 12-e és október 10-e között öt folytatásban, valamint a Vajdasági Portál is közölte. Könyvemben természetesen a napló írását követő napok eseményeit is igyekszem feldolgozni. A könyvet két részre osztottam. Az elsőben a honvédség bevonulásáról és az elhurcolásokról írok, természetesen a napló és az elbeszélések alapján. A második részben családom dokumentumait mutatom be, valamint az átélt traumákról, szenvedésekről szólok, nemcsak a mi családunk, hanem más, szétszaggatott, tönkretett magyar családok sorsáról is. Beszámolok úgy általában a háború utáni időkről is, dokumentálva, és példának véve családunk sorsát. Kérvények sokasága a hatalmi szerveknek, az özvegyek rendszeres érdeklődése férjük sorsáról, a logikátlan és egymásnak ellentmondó válaszok is mind része ennek.

Zavaros és zaklatott idők voltak azok. Mártírjaink itt élnek a szívünkben, nagyon is élők. Minden leírt betűm legyen egy fehér rózsaszál elképzelt sírjukon. Tudom, hogy e könyv csak egy csepp a tengerben, de a tenger is csak cseppekből áll össze.

Molnár Tünde